

Sayın Editör,

Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından finanse edilen “Isparta İli Karasal ve İç Su Ekosistemleri Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme İşi” konulu projenin arazi çalışmaları sırasında tespit edilen anıt ağaçlar adlandırılarak derginizde yayınlanmaktadır. 2014-2015 yılı vejetasyon döneminde Isparta ilinde yapılan arazi çalışması sırasında karşılaştığımız bazı ilginç ağaçlar tarafımızdan anıt ağaç olarak nitelendirilmiştir. Bu yazımızda Eğirdir ilçemizden bir yeni anıt ağaç ile ilçenin anıt ağaçları hakkında genel bir değerlendirme yapılmaktadır. **Mavigöl Çınarı ile Sultanbaba Çınarı’nın** genel görünümü derginin kapak sayfasındadır:

Ağaç No: 1

Ağacın Latince İsmi: *Platanus orientalis* L.

Ağaca Verilen İsim: Mavigöl Çınarı

Ağacın diğer Türkçe adları: Çınar, Doğu Çınarı.

Eğirdir halkı **çınara kavak** der, bu ağaç da kavak olarak bilinir.

Boyu: 20 m

Çapı: 130 cm

Çevresi: 390 cm

Tepe Çapı: 18 m

Yaşı: ±300-350 yıl.

Koordinat: 37° 50' 26.33" K 30° 50' 32.06" D

R: 936 m

Lokalite / Yaşadığı Yer: Isparta, Eğirdir, şehrin Isparta’ya doğru çıkışında, kireçtaşı ana kayalı, meskun mahal içerisinde, Baba Sultan Türbesi civarındadır (Seydim Mahallesi, 190. Ada, 21. Parselde). İlgili alan Eğirdir Belediye’sine aittir.

Yetiştirme Yeri Özellikleri: Yerel halkın anlattığına göre; eskiden bu alan göl kıyısı olduğundan buralardan kum, çakıl vb. malzeme alınmış, alan halkın buluşma yeri olmuş, son yıllarda da kentin sembolü durumuna gelmiştir. 1968 yılından önce gölün sınırı bu anıt ağacın olduğu yer idi. 1968 yılında göl en az 1 m doldurularak ilgili alan karaya dönüştürüldü.

Ağacın Morfolojik Özellikleri: Gölün doldurulmasıyla ağacın taban kısmında 1-1,5 m kadarı sonradan gömüldü. Bu durum ağacın boyu, çapı ve çevresine ait ölçüm değerlerine eklenmelidir. Ağaç normal çınar ağaçlarının dallanması gibi dallanır, dallanmada farklı bir özellik sergilemez. Ölçüm değerleri ve fotoğrafları ağacın morfolojisini göstermektedir. Ağaç yaklaşık 3 m yukardan dallanmaya başlar, ana gövde yuvarlaktır. Ana dallar kuvvetli, yan dallar zayıftır. Bazı ana dallar kesilmiştir.

Ağacın Sağlık Durumu: Ağacın sağlık durumu normal. Çiçek, meyve ve tohum üretebilmektedir. Ana gövdede ±20 cm çapında, siğil şeklinde şişkinlikler bulunmaktadır. Ağacın ana gövdesinde bazı dalların kesildiği noktada 20 cm çapında oyuklar görülmektedir. Ağacın genç yaşta hastalanmasının sebebi yakınından geçen şehrin enerji nakil hattı olarak düşünülmektedir. İlgili alan eskiden tabakhane olarak kullanılmış, bu nedenle alan tabaklar sülalesi mahallesi olarak da bilinmektedir. Tabakhane atıkları da ağacın sıhhatini olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Ağaç, doğal yetiştirme bir ağaçtır. İnsan eliyle yetiştirme değildir. Eski Eğirdir yerleşim merkezinin bir kalıntısıdır.

H. Özçelik

Ağacın yaşı diğer anıt çınarlardan küçük görülmektedir. Ancak Burdur ilimizden yazılmış ve tescil edilmiş Gelin Çınarı anıtının yaşının 350; 4 Çınar Ağacı anıtının 300-320-350 ve 360; Mescit Önü Çınarı anıtının ise 230 yaşında, 20 m boyunda ve 1.60 m. çapında olduğu görülünce bu ağacın da anıt olabileceğine kanaat getirildi. Ağaç iyi korunursa sağlığı daha iyiye gidebilir ve bu ağaç şehir için önemli bir değerdir, artık bu yaşlardaki ağaçlar günden güne azalmaktadır. Ağacın olduğu alan park yapılırsa ve yetiştirme şartları daha uygun hale getirilirse hem ağaç korunur, hem de parka ciddi bir katkı olabilir.

Ağaca Mavigöl Çınarı Denilmesinin Gerekçesi: Eğirdir Gölü ve çevresi biyoçeşitlilik açısından korunması gereken önemli bitki alanlarından sayılmıştır. Göl ise başlı başına bir değerdir, Yörenin incisidir. Gölün mavi rengi ile tanındığı ve sevildiği bilinmektedir. Şehir halkı da pek çok işyeri vs. de mavigöl ismini çok tercih etmektedir. Gölün kara ile olan sınırın ve oluşturduğu mikroklimanın bir sonucu olan bu anıta Mavigöl Çınarı denilmesi uygun görülmüştür.

Ağaç No: 2

Ağacın Latince İsmi: *Platanus orientalis* L.

Lokalitesi ve Adı: Bu anıt ağaç, Anıtlar Kurulu'nca tescil edilmiş, 800 yaşlarında olup **Sultanbaba Çınarı** adıyla bilinmektedir. Bu anıt ağaç, Selçuklu döneminden kalan Baba Sultan Türbesi civarında; Isparta kara yolu üzerinde yaya kaldırımındadır.

Sağlık Durumu ve Önemi: Sultanbaba Çınarı'nın 2014 yılında soğuk bir günde kuvvetli fırtınadan zarar görerek dalları kırılmıştır. Yerel halkın belirttiğine göre; Belediye işçileri bu ağacı gördüğü zarardan kurtarmak amacıyla yerden yaklaşık 2 m üzerinden budamıştır. Ancak budama teknik şartlara uygun olarak değil, rastgele yapılmıştır. Budamanın kolay olduğu bir noktadan yapılarak ağaca çok zarar verilmiştir. Budamadan sonra ağaç adeta canlı bir kütük halini almıştır.

Bu çınarın tarihi önemi çok yüksektir. Çevredeki en yaşlı çınar olması ve halen üreyebilme özelliğinde olması nedeniyle eski dönemlerde ilçenin ve yörenin ekosistemine ışık tutması açısından oldukça önemlidir. Yöredeki türünden olan ağaçların atası olma özelliğindedir.

Öneri: Belediye, Park Bahçe Müdürlüğü'nün bu ağacın gelecek yıllarda yapılacak budamaların artıklarından fidan üretmesi, bu fidanları da şehrin uygun yerlerine dikmesi önerilir. Ağacın ortası oyulduğundan bazı kişiler ağacın çürüyerek boşalan kısımlarına çöp atmaktadırlar. İlgililerden ağacın içinin çürümesini önleyecek tedbirler alınması, ancak kısa vadede ağacın yanına tanıtıcı bir levha konulması ve çöp atanlara cezai müeyyide uygulanması önerilmektedir.

Genel Değerlendirme: Eğirdir Gölü ve Kovada Gölü yöreye bir mikroklima özelliği kazandırarak bitki çeşitliliğinin artmasında etkili olmuştur. Kovada Gölü Milli Parkı Türkiye'nin önemli korunan alanlarından olmuştur. Yine bu mikroklimanın etkisiyle Eğirdir, Gelendost, Şarkikaraağaç vb. çevrelerde meyvecilik önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Gölleri sadece su kaynağı olarak düşünmek ciddi bir hatadır. Göllerin en önemli etkisi mikroklima oluşturarak yörenin iklimine yaptığı olumlu etkidir. Biyoçeşitlilik ve tarımsal ekonomi buna bağlıdır. Kovada Gölü civarında çok sayıda anıt ağaç olabilecek yaşlı çınarlar, meşeler ve çamlar bulunmaktadır. Hatta buradaki yaşlı çam ağaçları Türkiye'nin en uzun boylu çamlarıdır. Boyu 35 m' yi geçen çam ağaçları vardır. Bu durum ortam şartlarının uygunluğunun bir ifadesidir.

Barla kasabasında bir ziyaretgâhın önünde 1997 yılında özelliklerini yayınladığımız **Barla Çınarı (*Platanus orientalis*)** isimli bir anıt ağaç vardır. Yine Barla kabristanında yukarı yoldan ve iki kabristan arasından çıkılan stabilize yol üzerinde yaklaşık 1000-1200 yaşında anıt ağaç adayı olabilecek ardıç ağaçları(*Juniperus excelsa*) bulunmaktadır. Eğirdir şehir merkezinde adaya ayrılan yol kavşağında da anıt ağaç sayılabilecek yaşlı çınar ağaçları vardır. Bu çınarların hepsinin atasının **Sultanbaba çınarı** olduğu düşünülmektedir. Bu da yöredeki mikroklimanın biyoçeşitliliğe bir yansımasıdır.

Yukarı Gökdere köyü civarında 700-800 yaşlı ve sıhhati oldukça iyi, tescil edilmeyi bekleyen çok sayıda anıt çınar ağacı vardır. Köyün üzerindeki **Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı** ise adeta kasnak meşesi için bir cennettir. Meşelerde pek de alışık olmadığımız çok kardeşlilik, bu ormanda çok sık görülen bir durumdur. 12 kardeş, 20 kardeş gibi çok sayıda tabanda birleşen, ama ayrı gövdeli meşeler vardır. Fakat kasnak ağaçlarından bir tanesi tek ana gövdeli, yaklaşık 700 yaşında ve Koca Kasnak (*Quercus vulcanica*) adıyla anıt ağaç olarak tescil ettirilmiştir. Dünyada kasnak meşesinin orman oluşturduğu tek alan bu Tabiatı Koruma Alanıdır. Kasnak meşesi türü endemiktir ve relikttir (3. Zamandan kalma). Bu alanı korumada oldukça titiz davranmalıyız. Yasal statüsü en üst seviyede korumayı gerektirmekle beraber halkın ve doğaseverlerin bu alana zarar vermemek /verdirmemek için elinden geleni yapması beklenmektedir.

Kasnak Meşesi Tabiatı Koruma Alanı'na girişte ilginç ve farklı türlerin karışımı bir meşe ormanı sizi karşılar. Az ötesinde yaşlı bir ardıç ormanı görülür. Stabilize yolun üst kesimlerinde ise anıt ağaç sayılabilecek çok sayıda sedir (katran) ağaçları(*Cedrus libani*) bulunmaktadır. Bu ormanın üst kesiminde küçük bir alanda göknar ormanı bulunmaktadır. Bu orman da 3. Zamandan kalmadır yani relikttir ve göknar türü (*Abies cilicica* subsp. *isaurica*) endemiktir. Bu ormandan çok sayıda anıt göknar ağacı tespit edilebilir. Ama ormanı tümünden korumak elbette daha önemli ve önceliklidir. Yaşlı bir göknar ormanı da **Serpil köyü** civarında, dağla birleşen bir boğazdadır. Bu alan Serpil köyünün bir mahallesidir. Dere yataklarında ise bazı bitki fosillerine rastlanmaktadır. Bu fosiller de incelenebilirse yörenin geçmişi hakkında daha fazla bilgi sahibi olabiliriz.

Eğirdir ilçemiz turizmde öncelikli bir kentimizdir. Ekoturizmin ve doğa turizminin önemli elemanlarından birisi de şüphesiz anıt ağaçlardır. Anıt ağaçlar geçmişin günümüzdeki temsilcileri, canlı şahitleridir. Anıt ağaçlar pek çok özelliği ile diğerlerinden farklıdır ve bu özellikleriyle korunması istenmektedir. Eğirdir İlçe Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün bu değerleri dikkate alması ve turizme kazandırması önerilir. Çevre ve Orman Bakanlığımız bünyesindeki Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün ve Anıtlar Kurulu'nun bu milli ve kültürel tabiat değerlerimize yeterince önem vererek tescilini yaptıracağını, ilçenin envanterine kazandırarak gelecek kuşaklara ileteceği ümit ve talep edilmektedir. Doğa, Yayla ve Ekoturizm bağlamında bu ağaçların ziyaretçilere tanıtımının çok faydalı olacağını da belirtmek isteriz. Eğirdir adeta bir anıt ağaç cennetidir. Akpınar köyü civarında alanı turizmi kazandırmak adına doğanın bozulması kabul edilemez. Eğirdir için anıt ağaçlar ayrı bir biyoçeşitlilik değeridir. Bu değerleri sevelim, koruyalım, sergileyelim ve gelecek nesillere aktaralım.

Prof. Dr. Hasan ÖZÇELİK

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Isparta, Türkiye
E.posta: hasanozcelik@sdu.edu.tr